

SI VULTIS NICHIL TIMERE ...

Rekomendace *Si vultis nichil timere* byla pronesena při podvojném promočním aktu: byl při něm udělen magisterský titul (šlo tedy o inepci) **Mikuláši ze Stojčína** a zároveň titul bakalářský (determinace) **Zikmundovi z Plzeňského Brodu**.

V **Soupise pramenů** (B.-Sp.) č. 41.

Překlad podle edice A. Schmidtové, *Positiones* s. 89–93, komentář s. 227 (pův. edice B. Ryba, *Nový Hus*, s. 28–32).

Rukopis NK Praha, UK, X C 3.

Nechcete-li se ničeho bát ...

Si vultis nichil timere ...

Za třetí³⁰⁷ musíme naše uchazeče krátce varovat, aby nepropadli aroganci, když dosáhnou akademického stupně, chvály a slávy. Vždyť každý, kdo je postaven výše než jiní, upadá do takového pokušení, kdykoli se pyšně těší z toho, že je představeným jiných lidí. Je proto třeba, aby těm, nad něž je postaven, obezřetně poskytoval příklad chvályhodného života, a má pečlivě dbát na to, aby se kvůli svému vyššímu postavení nenaparoval a aby nenapravitelně nezraňoval srdce podřízených, kdyby před jejich očima žil hanebně – má je přece naopak vést k dobrému správným učení i chování. Ať si tedy každý, kdo stoupá vzhůru, pozorně všimá, jaký pád se skrývá v důstojném postavení a ve slávě, aby poté, co vystoupí až na vrchol, neutrpěl žalostný a těžký pád; padá-li se těžce na rovině, mnohem těžší je pád z výše. A tak ten, kdo se svou vinou zřítí z vysoce důstojného postavení, tím těžkým pádem se zraní: světská důstojnost je totiž v očích lidí něco velmi slavného, a dojde-li k pádu, velice to bolí, neboť oč je ta světská důstojnost vyšší než postavení ostat-

307 Promotorův proslov je třetí částí promočního aktu.

ních, o to je katastrofa těžší, dojde-li k zaviněnému pádu. Není ani tolik radostné žít na výsluní, jako je žalostné se z takové výšiny zřítit, zejména zavinil-li si člověk pád sám. Protože tedy výsostné postavení vyžaduje velkou opatrnost a obavy, náš budoucí bakalář při své snaze dosáhnout vysokého postavení správně ukázal, že každý mravní čin musí být spojen s obavami. Ale protože obavy odvádějí mnohé lidi od udatných činů a tím i od důstojné pozice, náš pan kandidát magisteria, aby se jiní ze strachu nevzdávali, když ani není čeho se bát, filozoficky prokázal, že se nemáme poddávat každému strachu, že máme nepatřičné obavy držet na uzdě a jednat statečně. Abych jim oběma dodal odvahy a aby i v obavách stáli pevněji, zvolil jsem si slova nabádající k takovému strachu, jaký nás zdržuje od nedovoleného jednání: „**Nechcete-li se ničeho bát, uvědomte si, že nás ohrožuje vlastně všechno.**“

Ctihodní páni a mistři! Slova, jež jsem zvolil, píše Seneca, největší horlivec pro mravnost a ctnosti, ve třetí knize Otázek přírody;³⁰⁸ obrací se tak na jednotlivé lidi, ale především na ty, kdo míří ke světským poctám. O těch říká Gualter v 10. knize Alexandreidy:³⁰⁹

*„Snažit se získat pomíjivé a prodejné pocty
je jako mořeplavba s riskem, že o život přijdeš,
neboť sebe i zboží tak svěřuješ bouřlivým vodám.
Na cestách studeným pohořím Alp, kde lupiči řádí,
hledíme toužebně k hradbám a k palácům slavného Říma,
s obavou, zda se nám zdaří se šťastně navrátit domů,
zda bude bezpečná cesta a spatříme svou rodnou zemi.
Vždyť nás najednou zasáhnout může pohroma, která
ve chvíli zničí vše, co z dlouhé námahy vzešlo.“*

To nám tedy tento učený muž názorně předvádí; my totiž, ačkoli téměř denně pozorujeme, jak rychle berou za své milovníci světských poct a jak jejich památka zakrátko zaniká, přece nepřestáváme o takové pocty usilovat a stále se honíme za přelétavou světskou slávou jako děti za motýlem a nebereme v úvahu Facetův výrok:³¹⁰

„Sláva, již provází zlo, se vznáší na rychlých křídlech.“

308 Seneca, Naturales quaestiones, 6, 2.

309 Gualterus de Castellione, Alexandreis, 10, 433–441.

310 Walther 8835.

Na druhé straně ke slávě, jakou si člověk zaslouží svými ctnostmi, míříme³¹¹ zvolna, dokonce jakoby nepozorovatelným želvím tempem, ačkoli je taková sláva díky ctnosti trvalá, jak říká týž Facetus:³¹²

„Dobrá pověst se pomalu šíří, ji zdržuje závist.“

Ježto tedy pocty, povýšení a světská sláva – a podobně také akademické tituly – často vedou do záhuby, Seneca se nepochybně správně obrací ke studentům těmito slovy: **„Nechcete-li se ničeho bát, uvědomte si, že nás ohrožuje vlastně všechno.“** A tak vy, naši kandidáti, **nechcete-li se ničeho bát, uvědomte si, že nás ohrožuje vlastně všechno.** Akademický titul je dobrá věc, ale pamatujte: *„V trávě se skrývá zmije.“*³¹³

Loď, která nás veze, je důstojnost. **Nechcete-li se ničeho bát, uvědomte si,** že se můžeme potopit! Vítr vane, hrozí mělčina, Siréna se ze svého úkrytu snaží bouří převrátit loď. **Uvědomte si, že nás ohrožuje vlastně všechno.** Vaše povýšení znamená katedru, vlastně věž, a ta je vysoká. Mějte na mysli, že může dojít k pádu těžšímu, než když nejistě stojíme na zemi, a povšimněte si výroku velice znalého autora, Alana, v jeho Přirovnáních:³¹⁴

„Bezpečnější místo je zem než vysoké věže:

kdo leží na zemi, nemá, odkud by spadl, a kam.

Vítr a dešť, hromy a blesky svým náporom ničí

věže; to, co je dole, nechají poklidně být.“

Mějte tedy, kandidáti, na mysli toto: toužíte létat a rozpínáte křídla svých talárů. **Nechcete-li se ničeho bát, uvědomte si,** co říká Alan na témže místě:³¹⁵

„Rychlá křídla nenesou ptáky až do výše proto,

aby se potom snesli, dole skončili zas.

Zato s kolem, které se točí a vzhůru nás zvedá,

musíme skončit dole, když se pak točí zas dál.“

Nechcete-li se ničeho bát, uvědomte si, že vystupujete vzhůru, **uvědomte si, že nás ohrožuje vlastně všechno,** pokud vystupujete jinudy³¹⁶ než zásadně mravným životem, prospěšným pro jiné lidi, protože v tom případě jste nikoli učitelí-vůdci,

311 Edice (B. Ryba, A. Vidmanová) oproti rukopisu považují za podmět této věty substantivum *fama*.

312 Walther 8835.

313 Vergilius, *Bucolica* 3, 93.

314 Alanus ab Insulis, *Liber parabolarum*, MPL 210, col. 584A.

315 Tamtéž. col. 584C.

316 *Si ascenditis aliunde*, srv. J 10, 1: „kdo nevchází do ovčína dveřmi, ale vstupuje jinudy (orig. *ascendit aliunde*), je zloděj a lupič“.

ale svůdci,³¹⁷ k vaší hanbě se z vás stali nikoli muži důstojnější, ale neřestnější. **Nechcete-li se tedy ničeho bát, uvědomte si, že nás ohrožuje vlastně všechno.**

Někdo z vás ale řekne: „Pořád nám naháníš strach, kladeš nám do cesty léčky. Je jasné, že následuje zmatek a žalost, jak říká Filozof, když v Rétorice³¹⁸ definuje strach tak, že je to zmatení a žal z budoucího zarmucujícího zla. Kdo potom má vystupovat k nějakému stupni?“ Na tuto námitku říkám: Chovej se rozvázně,³¹⁹ raduj se ze ctnosti, ale stráž se pádu! Neboj se tedy: ať statečnost převáží nad strachem tak, abys získal pozici rytířského bojovníka. Není přece dobré zůstat kvůli strachu stále v témže stavu, dobré je odložit bojácnost a vystoupit výš. Neboť Seneca říká ve čtrnáctém listu:³²⁰ „*Nikdo není tak bojácný, aby dal přednost tomu, že bude pořád viset, před tím, že by jednou spadnul.*“ A proto **nechcete-li se ničeho bát, uvědomte si, že nás ohrožuje vlastně všechno.**

Vy tedy, pane kandidáte magisterského stupně, uvažte, jak máte užít léku, nechcete-li se bát ničeho. Vím totiž ze své vlastní zkušenosti, že jste mým nejlepším lékařem. Ale co se léčení týče – patrně jste slyšel Catonovo pravidlo:³²¹

„*Máš-li vyléčit rány, je lékem na bolest bolest*“,

protože Vy jste mne léčil silně projímavými lektvary, ale úplně jste mne nevyléčil.

„*Běda³²² mi, co si jen počnu? V nitru si hluboko nesu ránu – jako bych měl v svém nitru znamení smrti.*

Tolikrát jsem ji čistil a tolikrát obvazy dával, léky selhaly vždycky: tak je ta nákaza silná.

Rána se otvírá stále a naděje na zdraví není, hodinu za hodinou má mysl jen ve strachu žije.“

Uvažte tedy, jak jste mne léčil! Slyšte a uvažte slova veleučeního Alana.³²³

317 V latině dosti častá slovní hříčka: *non lectores, sed leccatores*, doslova: „nikoli ti, kdo předčítají (přednášejí), nýbrž svůdci.“

318 ALD, Guillelmus de Moerbeke translator Aristotelis, *Rhetorica* 2, 5, 1382 a.

319 *Caute ambula*, srv. Ef 5, 15 (*caute ambuletis* – Český ekumenický překlad: „dávejte si dobrý pozor na to, jak žijete“).

320 Seneca, *Epistulae*, 22, překlad V. Bahník.

321 Catonis *Disticha* IV, 40, 2.

322 Znění v Husově zdroji: „*Me miserum! quid agam? porto sub pectore plagam, / plagam peccati foetentis et inueterati: / Ha quotiens laui, quotiens emplastra ligauī, / mille ligaturas admouī, nil ualiturus... / Semper rupta cutis, semper uia nulla salutis, / a corruptela totiēns uiolata medela. / Hinc totis horis est mens mea plena timoris...*“ Giralduš Cambrensis, *Speculum ecclesie* (Opp IV). Tento úryvek zde Hus ironicky parafrázuje a z duchovního kajícího kontextu jej převádí do kontextu medicínského.

323 Alanus ab Insulis, *Liber parabolarum*, MPL 210, col. 588A. Podobný (předchozí pozn.) Husův převod z duchovní do lehce ironické medicínské souvislosti.

„Copak je lékaři platné, že vyléčil ran třeba tisíc,
je-li zde pořád jedna, ta ale smrtelná je?“

Mohli bychom ho dokonce považovat nikoli za lékaře, ale za doktůrka nebo doktůrečka – proto v Brunellovi čteme:³²⁴

„Lidé nás lékaři zvou – to je však jen pouhé jméno;
jménem i skutečně je lékařem jenom sám Bůh.“

Já se tedy svěřuji tomuto Lékaři, který uzdravuje tělo i duši bez horských bylinek a bez odvarů. Brunellus říká:³²⁵

„Různí léčí bylinkami a odvary, čaji,
Bůh ale pouhým slovem umí uzdravit vše.“

A tohoto Lékaře má asi na mysli i Cato,³²⁶ když říká:

„Léčení svého těla svěř Lékaři spolehlivému.“

Vy, pane kandidáte magisteria, buďte spolehlivým lékařem, ale ne těla, nýbrž také duše, a zejména té mojí, jak radí Facetus:³²⁷

„Nikdy se nedává nevhodný lék. Ať pacient žije!
Jednají přece čestně dobří lékaři vždy.“

Toto tedy mějte na mysli, nechcete-li se ničeho bát. Mějte na mysli tyto dvě věci – a za třetí pravidlo. – Které? – Tohle: Statečně vraždi: ne ovšem člověka, nýbrž nemoc, a zejména dorážející neřest. Mějte na mysli Ovidiova slova v Léčích na lásku:³²⁸

„Nákaze v zárodku braň: je pozdě shánět pak léky,
když už jsi na začátku nechal rozbujet zlo.“

A také Vy, pane kandidáte bakalariátu, **nechcete-li se ničeho bát**, protože jste hráč na citeru,³²⁹ mějte na mysli, že ten, kdo ještě na citeru nehrál, nemůže hráčem na tento nástroj být; podle 9. knihy Metafyziky³³⁰ totiž ten, kdo se učí na citeru hrát, hraje proto, aby se to naučil. Vy tedy mějte na mysli, kolikrát vyrušujete

324 Nigellus de Longo Campo, Speculum stultorum (Brunellus), v. 127–128.

325 Tamtéž, v. 125–126.

326 Catonis Disticha II, 22, 2.

327 Walther 1176.

328 Ovidius, Remedia amoris 91–92.

329 Text rukopisu je v tomto místě vadný, Rybova edice navrhuje několik emendací: *quam* Rybovy edice čteme podle rukopisu *quem* (pro překlad je rozdíl nevýznamný), Rybovu opravu *citha<ris>are* máme za zbytečnou, rukopis má *citharedum*.

330 ALD, Anonymus saec. XII vel XIII translator Aristotelis, Metaphysica IX, 1049 b.

mne i naše kamarády, když se učíte hrát na citeru, a kolik času takhle strávíte! Nechcete-li na to doplatit, **uvědomte si, že nás ohrožuje vlastně všechno**. A nechcete-li hraní na citeru nechat, slyšte tento vagantský verš:³³¹

*„Nechceš-li mudrcem být – pak nauč se na struny drnkat,
Nauč se do trubky foukat a šlapat pedály varhan.“*

A když hráč na citeru, tak také hudebník; a o něm říká Alan v knize Nářek přírody:³³² *„Osel tady svým otravným křikem obtěžoval jemný sluch a dopouštěl se v hudbě (což je protimluv) barbarismů.“*

Vy jste tedy hudebník, ten druhý je lékař: **nechcete-li se ničeho bát, uvědomte si, že nás ohrožuje vlastně všechno**.³³³

331 Verš nenalezen.

332 Alanus ab Insulis, De planctu naturae, prosa I.

333 Rukopis nepodává obvyklou závěrečnou promoční formuli.